

Zarządzanie systemem Zakładowej Kontroli Produkcji w produkcji kruszyw wg Norm serii PN-EN

System ZKP jest systemem prawnie obowiązkowym zgodnie z odpowiednimi ustawami [2-4] i Dyrektywą CPD [1]. Dyrektywa w swoich wstępnych akapitach (na stronie 3 tłumaczenia polskiego) podaje:

[...] niezbędne jest zapewnienie zgodności wyrobów ze zharmonizowanymi normami i niezharmonizowanymi specyfikacjami technicznymi [...] realizowanych za pomocą procedur kontroli produkcji stosowanych przez producentów oraz [...] nadzoru, badań, oceny [...] Znalazło to swoje odzwierciedlenie w normach tzw. kruszywowych [np. w normach 5-8], w części tych norm która odnosi się do wymagań jakie powinna spełniać w zakresie zarządzania systemem Zakładowej Kontroli Produkcji:

Odpowiedzialność i uprawnienia

Powinny być określone odpowiedzialność, uprawnienia i związki pomiędzy całym personelem zarządzającym, wykonującym i sprawdzającym prace wpływające na jakość, [...] wyrobu:

Kierownik ds. zakładowej kontroli produkcji

W każdym zakładzie wytwarzającym kruszywo producent powinien wyznaczyć osobę, mającą odpowiednie upoważnienie, które zapewni aby wymagania podane w niniejszym załączniku były wprowadzone i stosowane.

Nadzór kierownictwa

Zakładowy system kontroli produkcji, dostosowany do wymagań podanych w niniejszym załączniku, powinien być kontrolowany i oceniany przez kierownictwo z odpowiednią częstotliwością, w celu potwierdzenia jego bieżącej przydatności i efektywności. Zapisy z takich przeglądów powinny być przechowywane.

Numeracja tych przytoczonych punktów jest różna w zależności od normy, natomiast treść punktów chociaż, nie taka sama, co do użytych słów w tłumaczeniu normy na język polski, to identyczne, co do działań jakie należy zrealizować w praktyce, by powyższe przytoczone punkty spełnić. Poniżej (na podstawie doświadczeń audytorskich autora z zakresu systemu ZKP) opisane będą działania z punktu widzenia ww. zagadnień.

1. Odpowiedzialności i uprawnienia

Wielu producentów ma już wdrożony i zcertyfikowany system ZKP i w praktyce najtrudniejszą rzeczą z którą można się spotkać, to rozdział pomiędzy tym co jest dla danego stanowiska uprawnieniem, a co odpowiedzialnością. Ogólnie możemy powiedzieć, że odpowiedzialność jest **za coś**, uprawnienie jest **do czegoś**. Za Słownikiem Języka Polskiego [9] możemy przytoczyć.

Uprawnienie - nadane komuś prawo do czegoś, możliwość działania w pewnym określonym zakresie; przywilej

Odpowiedzialność - konieczność ponoszenia konsekwencji swojego lub czyjegoś postępowania [...]

Uprawnienia możemy podzielić na dwojakiemu rodzaju, pierwsze są to, uprawnienia zawodowe do wykonywania jakiejś pracy lub ponoszenia za coś odpowiedzialności, które są wymagane innymi przepisami oraz te które nadawane są przez kierownictwo firm

pracownikowi. Przykładem pierwszych są uprawnienia od kierowania pojazdami, a drugim jest ustalenie hierarchii stanowisk w zakładzie (np. kto jest operatorem, a kto kierownikiem itp.).

Odpowiedzialność jest „ponoszenie konsekwencji” w zakresie, który wcześniej został zdefiniowany/ustalony. Normy nie mówią w jakiej formie ma być to określone, lecz trudno sobie wyobrazić, aby było to w innej niż papierowej.

W przedsiębiorstwach jest to określone w różnych rodzajach dokumentach, wynika to z reguły z „tradycji” przedsiębiorstwa. Odpowiedzialności i uprawnienia określone są np. w umowach o pracę, w „Kartach stanowiskowych” lub innych, np. dokumentacji systemu ZKP.

Ważne jest aby dokumenty spełniały kilka cech:

- a) były podane do wiadomości obu stronom tj. przedsiębiorstwu i pracownikowi, poprzez podpisy przedstawiciela firmy i pracownika
- b) spójne tzn. w sytuacji gdy, odpowiedzialności i uprawnienia zdefiniowane są w różnych dokumentach, to odnoszą się danego stanowiska i przypisanych mu obowiązków
- c) aktualne, gdy dokumenty powstały przed wdrożeniem systemu ZKP to zostały zaktualizowane o te odpowiedzialności i uprawnienia, które wynikają z wdrożonego systemu np. dla kierownika ds. ZKP a, także do bieżącej sytuacji w przedsiębiorstwie.
- d) Nie pomieszane ze sobą, opracowując dokumenty systemowe, producenci, pisząc w dokumencie dla danego stanowiska, odpowiedzialności i uprawnienia, mieszają je ze sobą lub w ogóle nie rozdzielają na dwa różne podpunkty.

Kierownik ds. zakładowej kontroli produkcji

Kierownik ds. ZKP jest centralną osobą, na której skupia się i posiada uprawnienia i odpowiedzialność za spełnienie przez producenta wg wymagań której producent będzie miał zbudowany system ZKP. Kto może być taką osobą?, Kto może zajmować takie stanowisko?

Norma mówi tylko o jednym wymaganiu odnośnie takiej osoby czyli o osobie: „*mającą odpowiednie upoważnienie*”.

Co to znaczy odpowiednie upoważnienie? Jedną cechą tego upoważnienia jest pewna, mianowicie to upoważnienie jest nadane przez właściciela/kierownictwo przedsiębiorstwa. A na jakiej podstawie? Czym się musi taka osoba charakteryzować?

Pomocne w wytłumaczeniu tego jest inna norma szeroko stosowana w przemyśle i nie tylko, mianowicie [10]. W punkcie 6.2 Zasoby ludzkie, 6.2.1 Postanowienia ogólne

Personel wykonujący pracę [...] powinien być kompetentny na podstawie odpowiedniego wykształcenia, szkolenia, umiejętności i doświadczenia.

I znowu kluczowym słowem na które trafiamy jest słowo „odpowiednie”, z tym że teraz mamy to trochę lepiej doprecyzowane. Odpowiedniość jako kryterium odnosi się do wykształcenia, szkolenia, umiejętności i doświadczenia – określa je się jakie są odpowiednie z punktu widzenia pracodawcy! Czyli to przedsiębiorstwo określa co dana osoba zajmująca stanowisko Kierownika ds. ZKP, ma sobą reprezentować np. wykształcenie minimum średnie zawodowe, szkolenia na Kierownik ds. ZKP, umiejętności zarządzania zespołem, min. 5 lat doświadczenia w branży. To jest tylko przykład i wymagania jakie stawiamy osobie na to stanowisko, mogą być „łżejsze” lub „ostrzejsze”, ważne żeby osoba ta była kompetentna czyli – wykazuje „zdolność do stosowanie swojej wiedzy i umiejętności”. Oczywiście większe prawdopodobieństwo spełnienia naszych wymagań ma osoba przeszkolona, doświadczona, umiejscawiona zarządzająca zespołem.

Podsumowując pracodawca określa:

- a) Minimalne wymagania w zakresie wykształcenia, szkolenia, umiejętności i doświadczenia dla osoby która ma stanowisko Kierownika ds. ZKP zajmować
- b) Zatrudnia osobę na to stanowisko, określając odpowiedzialności i uprawnienia
- c) Upoważnia tę osobę (najlepiej pisemnie) do pełnienia funkcji Kierownika ds. ZKP w zakresie zdefiniowanych odpowiedzialności i uprawnień, na podstawie, posiadanych przez pracownika .kompetencji.

Kierownik ds. ZKP może być jeden dla kilku (kopalnie, lub każda kopalnia oddzielnie) może mieć swojego Kierownika ds. ZKP. Przedsiębiorstwo ma w tym zakresie pełną dowolność.

Nadzór kierownictwa

Słowami/wyrażeniami kluczowymi w tym punkcie normy są:

- kontrolowany i oceniany z odpowiednią częstotliwością,
- w celu potwierdzenia jego bieżącej przydatności i efektywności.

Kontrole powinny odbywać się odpowiednią częstotliwości pod tymi terminami kryje cały szereg działań jakie trzeba przedsięwziąć aby spełnić wymogi systemowe, działania te dotyczą:

- kontrolę procesu produkcyjnego
- kontrolę wyrobu

W ramach kontroli procesu produkcyjnego kontrolujemy przede wszystkim stałą zdolność maszyn i urządzeń do produkcji i wyrobu zgodnego z wymaganiami poprzez przeglądy maszyn z częstością (utrzymanie ruchu) w oparciu przede wszystkim o DTR producentów.

Minimalna częstość kontroli parametrów wyrobu zdefiniowana jest podobnie jak wymagania odnośnie ZKP w załącznikach do danej normy.

System ma być „Oceniany” to tak jak i poprzednio, także kilka rodzajów działań o różnym zakresie i różnym horyzoncie czasowym. Z punktu widzenia okresowości moglibyśmy podzielić te spotkania na:

- codzienne
- okresowe
- coroczne

Spotkania codzienne, to też i takie w których kierownictwo spotyka się i co kilka dni, wyróżnikiem tych spotkań jest to że, odstęp czasowy, pomiędzy takimi spotkaniami jest niewielki, kilka dni najwyżej oraz to że, mają jakiś „motyw” przewodni np. problemy z odbiorcami reklamacje gdy trzeba podjąć decyzje związane z konkretna/ konkretnymi sprawami itp.

Okresowe posiadające w miarę zdefiniowaną z góry częstość ich organizowania i tematykę, będące podsumowaniem okresu od ostatniego spotkania. Częstość taki spotkań zależy od wielu czynników jak: wielkość firmy, produkcji, ilości kopalń itp. Mogą to być spotkania co tydzień miesiąc, kwartał itp.

Co roczne, podsumowujące i oceniające sezon produkcyjny w sposób najbliższy temu co jest określone w punkcie - 5.6 Przegląd zarządzaniach w normie [11]. Dane do takie długookresowego przeglądu mogą być wynikiem analiz i auditów wewnętrznych. Mimo że Normy nie wymagają wprowadzenia systemu auditów wewnętrznych, to wiele firm wdraża i czyni je narzędziem oceny przydatności i efektywności swojego systemu ZKP, w tym

śledzenia skuteczności działań korygujących i zapobiegawczych. Do tego celu szkoli się auditorówⁱ¹ wewnętrznych systemu ZKP

To co rzuca się w oczy w trakcie auditów to, że w dokumentach systemowych producenci kruszyw „Nadzór kierownictwa” sprowadzają głównie do corocznego przeglądu systemu wraz z jego dokumentowaniem, a pomija się to co jest „nadzorem” w krótszym horyzoncie czasowym.

Efektywność jest to stopień z jakim osiągamy założone cele. Celem takim w naszym przypadku jest, Dostarczenie wyroby zgodnego wymaganiami, wymaganiami danej normy definiującej nam system zakładowej kontroli produkcji [5]-[8] lub innych lub tak mówi to ustawa [2] i rozporządzenie [4] czyli dostarczanie wyrobu zgodnego z deklaracją.

Powyżej wymieniliśmy trzy podstawowe elementy zarządzania systemem ZKP w produkcji kruszywa, które uzupełnione o pozostałe wymagania normami tworzą pełny system ZKP. Elementy te mają swe podstawy w Dyrektywie [1] i poprzez odpowiednie akty prawne i normy „trafiają” do naszych systemów ZKP. Nadzorując nasz system ZKP, najpierw określmy odpowiedzialności i uprawnienia dla całego personelem pracującego przy produkcji wyrobu, wyznaczamy kierownika ds. ZKP, i z określoną przez nas częstością, na bieżąco wykazując przydatność i efektywność systemu ZKP. „Prosty” przepis na sukces w trakcie auditu certyfikującego lub nadzoru, czego Państwu życzę.

Dariusz Samsel

Bibliografia/Lista aktów prawnych:

1. DYREKTYWA RADY z dnia 21 grudnia 1988 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do wyrobów budowlanych. (89/106/EWG)
2. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o wyrobach budowlanych (Dz. U. Nr 92 z 2004 r., poz.881).
3. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 11 sierpnia 2004 r. w sprawie systemów oceny zgodności, wymagań, jakie powinny spełniać notyfikowane jednostki uczestniczące w ocenie zgodności, oraz sposobu oznaczania wyrobów budowlanych oznakowaniem CE (Dz. U. Nr 195, poz. 2011)
4. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 11 sierpnia 2004 r. w sprawie sposobów deklarowania zgodności wyrobów budowlanych oraz sposobów znakowania ich znakiem budowlanym (Dz. U. Nr 198, poz. 2041)
5. PN-EN 13043:2004, Kruszywa do mieszanek bitumicznych i powierzchniowych utrwaleń stosowanych na drogach, lotniskach i innych powierzchniach przeznaczonych do ruchu
6. PN-EN 12620+A1:2008, Kruszywa do betonu
7. PN-EN 13242+A1:2008, Kruszywa do niezwiązanych i związanych hydraulicznie materiałów stosowanych w obiektach budowlanych i budownictwie drogowym
8. PN-EN 13450:2004 Kruszywa na podsypkę kolejową wraz z PN-EN 13450:2004/AC:2004, Kruszywa na podsypkę kolejową
9. Elektroniczny słownik języka polskiego <http://slovníki.gazeta.pl/pl>
10. Materiały szkoleniowe TQM Consulting Kierownik Zakładowej Kontroli Produkcji, produkcji Kruszyw, Warszawa 2009
11. PN-EN ISO 9001:2009, Systemy zarządzania jakością -- Wymagania

^{i 1} istnieje wiele kontrowersji z pisownią słowa audyt - audit i pokrewnych, na swój użytek mam proste rozróżnienie, audit jest „systemowy” wg norm, a audyt finansowy lub urzędowy i tak prowadząc audit wykonujemy go wg jakiś normy np. jakościowej, środowiskowej itp. a audyt wg przepisów prawa ustaw i rozporządzeń.